

Список використаних джерел

1. Пухтецька А. А. Формування вимог принципу верховенства права. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2010. № 3. С. 64–72.
2. Пухтецька А. А. Принцип верховенства права: сучасні європейські доктрини як орієнтир для реформування національного законодавства. *Вісник НАН України*. 2010. № 3. С. 33–43.
3. Трихліб К. О. Верховенство права: сучасні інтерпретації. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. В. Вернадского. Серия «Юридические науки»*. Том 26 (65). 2013. № 2–1 (Ч. 1). С. 152–163.
4. Бордун-Комар Н. І. Принцип верховенства права як метод ефективного судового захисту прав людини в Україні. *Sciences of Europe*. 2020. № 61.
5. Чиркин В. Е. Верховенство права в правовом государстве: терминологические вопросы конституционного права. *Право и современные государства*. 2016. № 5. С. 9–19.

*Назаренко Ольга Анатоліївна,
старший викладач кафедри
теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук*

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА МОВИ ПРАВА

Важко уявити суспільне життя без мови, яка є засобом спілкування між людьми з різними поглядами, уявленнями та світоглядом. Разом з тим надає можливість відобразити знання, почуття, емоції у словесному виразі та донести їх до численної кількості осіб. Сама по собі мова має неперевершену особливість охарактеризувати собою всі ті явища, які оточують людину впродовж всього її життя. Освіченість громадян має пріоритетне значення для розвитку держави, яка прагне досягти високого економічного, політичного та загалом соціального рівня розвитку. Для досягнення таких результатів потрібно звернутись саме до мови права. Оскільки, її призначення полягає в тому, щоб за допомогою специфіки свого характеру знаходити своє відображення у тонкощах буття юридичної науки та практики. Спілкування між ними є досить тісним та взаємодоповнюючим одне одного. Мова права представляє собою досить об'ємне явище, що охоплює собою різні властиві для неї наповнені змістом елементи. Так, В.Б. Ісаков зазначає, що мова права поєднує в собі декілька субстилів: мова законодавства, мова підзаконних правових актів, мова правозастосовної практики, мова юридичної науки, мова юридичної освіти, мова юридичної журналістики та інші [1, с. 64]. Загалом, як стверджує М.В. Костромічова сама по собі мова виступає у якості «посередника» між

державою та правом: вона входить до області юридичної техніки, мова є засобом написання та тлумачення нормативно-правових актів, а також являється важливим показником правової культури (обсяг правових знань знаходиться в залежності від рівня володіння природною юридичною мовою) [2, с. 59].

На думку Ю.Ю. Кулакова мова права представляє собою важливу форму вираження і пізнання дійсної реальності. Вона завжди задає певну точку зору на всі дійсні обставини, тим самим відображаючи правову систему того суспільства, в умовах якого вона функціонує. Без неї всі розповсюджені в юридичній літературі фактори залишаються досить далекими від дійсності [3, с. 220]. Мова права детально зосереджує увагу на всіх важливих моментах, які пов'язуються не тільки з володінням юридичною інформацією суб'єктами права, але й безпосередньо з процесом її словесного втілення в життя. Особливого значення набувають моменти, які пов'язані з культурним аспектом мови та її термінологією. Як зазначає Н.В. Білоконь нормативність мови, тобто її відповідність сучасним нормам та правилам представляється необхідною умовою її функціонування в тих сферах, які визначені діючим законодавством. Крім того, якщо говорити про термінологію права як основну складову мови права, однією з основних вимог для її створення та застосування є лінгвістична правильність. Рівень розвитку мови права, юридичної термінології в частині її лінгвістичної правильності відображає рівень розвитку юридичної науки в цілому. Оскільки мова впевнено рахується транслятором культури (як суспільства, так і особистості) можна зробити висновок про те, що мова права – це транслятор правової культури, а також показник рівня її розвитку [4, с. 578].

Мова права розкривається за допомогою багатьох різносторонніх нюансів, які впливають на процес її формування та практичного функціонування. Вона передбачає собою не тільки усне спілкування, але й ще текстуальний вираз на папері, зокрема відображений у положеннях нормативних актів. Також, має завжди актуальне значення для всієї юриспруденції загалом на різних етапах її існування. Характеризується власними дефініціями, стилем, культурою, етикою та логікою побудови стратегії власного існування.

В контексті вище висвітлених положень слід звернутись до думки М.Л. Давидової, що юридична мова досліджує на собі вплив всіх культурологічних, цивілізаційних та інших факторів, які обумовлюють специфіку мови природної. Так, будову мови права може бути розглянуто як мінімум у двох аспектах: вертикальному та горизонтальному. Перший передбачає аналіз ієрархії мовних одиниць з яких будується «матерія» мови. Вивчення цих одиниць з необхідністю повинно базуватись на матеріалах філологічної науки, зокрема на уявленнях про лінгвістичні рівні. Другий аспект дослідження структури мови права враховує можливості сфери її додатку, і відповідно, специфіку функціонування в тій чи іншій сфері. У якості теоретичної основи побудови такої функціональної структури виступають знання про структуру правової системи та рівнях існування самого права [5, с. 123]. Таким чином, можна побачити, що структура мови права містить у собі певним чином поєднання філологічних та юридичних знань, які відображають її змістове наповнення. Так, саме правовий аспект вимагає збереження у мові права чіткої

взаємодії між теоретично закладеною інформацією та фактичним виразом своєї сутності в житті. Підготовка нормативного матеріалу у вигляді законів та підзаконних актів відповідними уповноваженими на те суб'єктами найбільш яскраво демонструють якість застосування філологічних, а також юридичних компетентних знань в процесі реалізації ними своїх функцій і вирішення завдань.

Необхідно також зазначити, що сама по собі мова права наділена певними функціями, які мають досить важливе значення, але також при цьому на думку В.В. Сорокіна наявне ігнорування найважливіші з них. Зокрема, до таких функцій відносяться: 1) системозбережувальна – забезпечення відтворення духовно-культурного і організаційно-регулятивного коду правової системи суспільства; 2) змістотворна – визначення словами і вираження правових понять, правил та смислів; 3) духовна – об'єктивність духу права в юридичній термінології [6, с. 5]. Всі вище зазначені функції мають значення для повноцінного існування мови права, яка покликана забезпечувати суспільні блага за допомогою втілення в життя своїх матеріальних та моральних особливостей існування. Кожна з цих функцій має своє призначення для забезпечення повноцінного існування мови права, як важливого суспільно необхідного феномену. Загалом, як зазначає А.М. Шепельов право – це перш за все звук, слово, система спілкування. Право завжди прагне бути графічним, текстуально оформленим. Мова виступає як засіб матеріалізації та реалізації права. Державну волю для того, щоб вона стала правом, необхідно возвести у ранг закону. Саме тому їй потрібно виражати на мові права. Як вже зазначалось, право не може існувати без мови, оскільки вона є першоелементом права, матеріалом для будівництва з якого складаються правові форми. Для функціонування цього процесу необхідно, щоб мова виконувала свої формальні функції, засновані на особливій будові мовлення та мовних засобах, а також специфічному їх опрацюванні [7, с. 35].

Отже, можна зробити висновок, що мова права представляє собою особливе значення для сучасної юридичної теорії та практики. Правотворчий процес потребує досконалого її знання суб'єктами права для підвищення якості прийняття ними різних нормативно-правових актів. Зокрема, кожна з стадій нормотворчості не може бути реалізована без її участі, адже формується при її безпосередній участі. У подальшому мова права використовуються у процесі правозастосування на всіх його стадіях та знаходить своє відображення в положеннях прийнятих правозастосовних актах. Мова права представляє собою невід'ємну частину юридичного життя, де присутня власна специфіка спілкування та вираження обґрунтованої правом думки у письмовій формі, без якої неможлива організація практичної юридичної роботи. Наділена унікальним характером, який допомагає досягти політичних інтересів держави, а також забезпечити соціальні інтереси у правовій сфері суспільного життя.

Список використаних джерел

1. Исаков В. Б. Язык права. *Юрислингвистика*. Барнаул, 2000. № 2. С. 64–79.
2. Костромичёва М. В. Юридическая лингвистика: к вопросу о

соотношении языка и права. *Среднерусский вестник общественных наук*. Орел, 2007. № 3 (4). Т. 2. С. 57–61.

3. Куликова Ю. Ю. Язык права. *Юридическая техника*. Нижний Новгород, 2007. № 1. С. 217–220.

4. Белоконь Н. В. Культура языка и языка права. *Юридическая техника*. Нижний Новгород, 2016. № 10. С. 576–578.

5. Давыдова М. Л. *Юридическая техника: теории и методологии: монография*. Волгоград : Изд-во ВолГУ, 2009. 318 с.

6. Сорокин В. В. Язык и право. *Юрислингвистика*. Барнаул, 2020. № 15. С. 5–7.

Шепелев А. Н. Язык права. *Вестник Тамбовского университета*. Тамбов, 2001. № 3–3 (23). С. 35.

Опалюк Олександр Анатолійович,

*курсант навчально-наукового
інституту № 2 Національної
академії внутрішніх справ*

Науковий керівник:

*Харченко Наталія Петрівна,
старший викладач кафедри
теорії держави та права*

*Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук*

ДЕРЖАВА ЯК СУБ'ЄКТ ПРАВОВІДНОСИН

Держава – не звичайний вид юридичної особи. Це особливий суб'єкт правовідносин (так вважали ще римські юристи). Ці особливості проявляються в тому, що:

– держава не має ні правоздатності, ні дієздатності (на відміну від фізичних та юридичних осіб);

– вона не має й спеціальної компетенції (на відміну від інших колективних суб'єктів);

– саме держава встановлює та формулює завдання, принципи та цілі власної діяльності, а також визначає права й обов'язки громадян та інших суб'єктів;

– лише вона має право самостійно визначати для себе коло обов'язків та предмет ведення;

– лише вона офіційно представляє суспільство як усередині країни, так і за її межами – у взаємовідносинах з іншими державами [1, с. 234].

Держава Україна може виступати суб'єктом публічного права і суб'єктом цивільного права, що свідчить про подвійний, дуалістичний статус держави як